

ROCZNIK TOMISTYCZNY
13 (2024)

Tomaszowi z Akwinu w osiemsetlecie urodzin

ROCZNIK TOMISTYCZNY
13 (2024)

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHES JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY

13 (2024)

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzuski (sekretarz / secretary), Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Natalia Herold (internet), Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Michał Zembrzuski, Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Janusz Węgrzecki, Antoni B. Stępień, Arkady Rzegocki, Jerzy Nitychoruk, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Piotr Jaroszyński, Pavol Dancák, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Artur Andrzejuk, Anton Adam.

RECENZENCI / REVIEWERS

Marcin Trepczyński, Mikołaj Krasnodębski, Marcin Karas, Henryk Anzulewicz, Dariusz Piętka

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Elżbieta Pachciarek (j. polski), Bernice McManus-Falkowska, Ewa A. Pichola, Joanna Pyłat, Magdalena Płotka (j. angielski), Christel Martin, Iwona Bartnicka (j. francuski), Adam M. Filipowicz, Michał Zembrzuski (greka, łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Małgorzata Biegańska-Bartosiak

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2024

ISSN 2300-1976

Unikalny numer identyfikacyjny – 493506

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego

ul. Klonowa 2/2

05-806 Komorów POLSKA

www.roczniktomistyczny.pl

e-mail: redakcja@roczniktomistyczny.pl

**Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego**

Dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Druk i oprawa: Sowa Sp. z o.o., ul. Raszyńska 13, 05-500 Piaseczno
www.sowadruk.pl

Spis treści

Od Redakcji (Michał Zembrzuski)	9
Człowiek wśród ludzi	
Wywiad z Profesorem Mieczysławem Gogaczem z ATK (rozmawia Bogdan Maciejewski)	11
Antoni B. Stępień	
Która z funkcji nauczyciela akademickiego jest najważniejsza?	17

Rozprawy i artykuły

Artur Andrzejuk	
Existence as the First Act of Being	23
Bożena Listkowska	
Friendship with Companion Animals – Illusion or Reality? Thomistic Reflection	37
Izabella Andrzejuk	
God in the Consistent Thomism of Mieczysław Gogacz	57
Michał Zembrzuski	
Mowa i komunikacja substancji duchowych według Tomasza z Akwinu	71
Henryk Majkrzak	
Kościół katolicki w nauczaniu św. Tomasza z Akwinu	91
Jacek Grzybowski	
Czy maszyny myślą? O definiowaniu intelektu i inteligencji w dobie rewolucji cyfrowej	107
Piotr Paweł Orłowski	
Dar rady i perswazja w aspekcie przywództwa według Tomasza z Akwinu	141
Jan Melzacki	
Szczególne właściwości ciała uwielbionego według św. Tomasza z Akwinu	151
Wojciech Kilan	
The Importance of Social Virtues in Human Development: The Problematic Case of Capital Punishment. Vengeance as a virtue in St. Thomas Aquinas	161
Magdalena Płotka	
Hadewijch z Antwerpii o przyjemności w doświadczeniu mistycznym	179
Marek Porwolik	
Was ich glaube Józefa Marii Bocheńskiego jako kontynuacja jego <i>Logiki religii</i>	193
Dariusz Piętka	
Pojęcie i funkcja intuicji intelektualnej w ujęciu Edmunda Morawca	213
Sebastian Kawka	
Próba zastosowania „siatki metafizycznej” M.A. Krąpca do analizy tożsamościowego sposobu istnienia (bytów) na przykładzie hasła <i>Metafizyka</i> w <i>Encyclopaedia Britannica</i>	229
Michał Kłosowski	
Istota walki duchowej chrześcijanina w świetle <i>Super Epistolam B. Pauli ad Ephesios Lectura</i> św. Tomasza z Akwinu	249

Michał Zembrzuski Alberta Wielkiego koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego a ujęcie Tomasza z Akwinu.....	261
---	-----

Sprawozdania i recenzje

Michał Zembrzuski Sprawozdanie z XXIII Sympozjum Tarnogórskiego pt. „Światło wiary i światło rozumu. W 750 rocznicę śmierci św. Tomasza z Akwinu”	283
---	-----

Michał Zembrzuski Sprawozdanie z przyznania Nagród im. Prof. Mieczysława Gogacza za najlepsze prace magisterskie z tomizmu 18 listopada 2023.....	287
---	-----

Jacek Rutkowski Tomistyczne wątki w „Łowie mądrości jako ćwiczeniu duchowym”	291
--	-----

Konstanty J. Milancej Recenzja: Raymond-Léopold Bruckberger, Réginald Garrigou-Lagrange, Michel-Marie Labourdette, Marie-Joseph Nicolas, <i>The Thomistic Response to the Nouvelle Théologie. Concerning the Truth of Dogma and the Nature of Theology</i> , Catholic University of America Press, Washington, D.C. 2023, pp 406. Tr. Matthew Miner, ed. Jon Kirwan	297
--	-----

Nota o Autorach.....	301
----------------------	-----

Table of Contents

Editorial (Michał Zembrzuski).....	9
A Men Among Humans Interview with Professor Mieczysław Gogacz from ATK (Bogdan Maciejewski).....	11
Antoni B. Stępień Which is the Most Important Function of a University Teacher?	17

Dissertations and Articles

Artur Andrzejuk Existence as the First Act of Being	23
Bożena Listkowska Friendship with Companion Animals – Illusion or Reality? Thomistic Reflection	37
Izabella Andrzejuk God in the Consistent Thomism of Mieczysław Gogacz	57
Michał Zembrzuski Language and Communication of Spiritual Substances According to Thomas Aquinas	71
Henryk Majkrzak The Catholic Church in the Teaching of St. Thomas Aquinas	91
Jacek Grzybowski Do Machines Think? On Defining Intellect and Intelligence in the Age of Digital Revolution	107
Piotr Paweł Orłowski The Gift of Counsel and Persuasion in the Aspect of Leadership According to Thomas Aquinas	141
Jan Melzacki Special Properties of the Glorified Body According to St. Thomas Aquina	151
Wojciech Kilan The Importance of Social Virtues in Human Development: The Problematic Case of Capital Punishment. Vengeance as a virtue in St. Thomas Aquinas	161
Magdalena Płotka Hadewijch of Antwerp on Pleasure in Mystical Experience	179
Marek Porwolik Józef Maria Bocheński's <i>Was ich glaube</i> as a Continuation of <i>The Logic of Religion</i>	193
Dariusz Piętka The Concept and Function of Intellectual Intuition as Perceived by Edmund Morawiec	213
Sebastian Kawka An Attempt to Apply the „Metaphysical Net” of M.A. Krąpiec into an Analysis of the Identical Mode of Existence (of Being) on the Example of the Article <i>Metaphysics</i> from <i>Encyclopaedia Britannica</i>	229
Michał Kłosowski The Essence of a Christian's Spiritual Struggle in the St. Thomas Aquinas' <i>Super Epistolam B. Pauli ad Ephesios Lectura</i>	249

Michał Zembrzuski
The Concept of Possible and Active Intellect in Philosophical Texts of Albert
the Great and in the Context of Thomas Aquinas' Thought..... 261

Reports and Reviews

Michał Zembrzuski
Report on the XXIII Tarnogórskie Symposium entitled: „The Light of Faith and the
Light of Reason. On the 750th Anniversary of the Death of St. Thomas Aquinas”283

Michał Zembrzuski
Report on the Granting of the Prof. Mieczysław Gogacz Awards for the Best
Master's Thesis in Thomism, November 18, 2023 287

Jacek Rutkowski
Thomistic Threads in „*Łów mądrości jako ćwiczenie duchowe*” 291

Konstanty J. Milancej
Review: Raymond-Léopold Bruckberger, Réginald Garrigou-Lagrange, Michel-Marie
Labourdette, Marie-Joseph Nicolas, *The Thomistic Response to the Nouvelle
Théologie. Concerning the Truth of Dogma and the Nature of Theology*,
Catholic University of America Press, Washington, D.C. 2023, pp 406.
Tr. Matthew Miner, ed. Jon Kirwan..... 297

Author's Note 301

Człowiek wśród ludzi

Wywiad z Profesorem Mieczysławem Gogaczem z ATK
(rozmawia Bogdan Maciejewski)¹

Bogdan Maciejewski: *Zajmuje się Pan Profesor historią filozofii, głównie zaś metafizyką, także religią. Zapewne są to dyscypliny interesujące, lecz odległe, moim zdaniem, od bieżących doczesnych spraw. Od dolegliwości ludzkiego bytowania. Od tego wreszcie co nas uskrzydla lub pogrąża.*

Mieczysław Gogacz: Uproszczenie albo nieporozumienie! Zaraz to wyjaśnię. Chciałbym zwrócić uwagę na dwie moje książki: *Ciemna noc miłości* i *Szkice o kulturze*.

B.M.: *Głębokie myśli, wspaniała polszczyzna i szkice do jakże smutnego świata smutnych, nieszczęśliwych ludzi, dotkniętych poczuciem zagrożenia, lękiem, rozpaczą, utratą celu życia, uwiędłym uczuć,*

*rozpadem wartości, zanikiem wierności, życzliwości, solidarności, wzrostem zarwi-
ści, zazdrości, samotności, ustawicznym
niepokojem i – co wydaje mi się szczegól-
nie ważne – ucieczką człowieka przed sobą
i innymi ludźmi. Bardzo to „optymistycz-
ne” Profesorze. Więc taki to świat, tacy je-
steśmy?*

M.G.: A jednak niezbyt uważnie Pan te moje prace czytał. Przecież zajmuje się również relacjami osobowymi jako podstawą etyki, socjologii, humanizmu, kultury.

B.M.: *Zastanawia się Pan także nad przyczynami wygasania potrzeby pracy. Zacytuję. „Pierwszą postacią tego wyga-
sania jest zaniedbanie i narastanie igno-*

¹ Wywiad pierwotnie opublikowany w „Expresie Wieczornym – Kulisy” 43 (1988) 250 z dn. 23-26. XII.1988.

rancji. Drugą niszczenie aktywności woli (...)”.

M.G.: To groźna cecha kondycji ludzkiej. Człowiek – pisałem zresztą o tym często – oddalił się od tego, czym żył, co znał i co mobilizowało go do pracy. Nie podejmuje impulsów z zewnątrz, gdyż boi się bólu. Nie chce myśleć o tym, co się zdarzyło. Nie sięga po książki, nie szuka rozmów. Zamyka się w sobie. Nawet swoją pamięć odrywa od tego co było. Wprowadza się w stan niewiedzy. Buduje mur smutku, który go izoluje, sądząc, że w ten sposób chroni się przed innymi i przed sobą.

B.M.: *Z tego wynika, że nie ucieka Pan pomimo hermetycznej filozofii od do-
czesności?*

M.G.: Jako filozof rozumiem przyczyny pewnych zachowań i zjawisk. Wiem, że człowiek jest tak zbudowany, iż może samodzielnie decydować i poznawać. Jednocześnie wiem, że człowiek przebywa w różnych kontekstach czy też relacjach z innymi osobami i rzeczami. I to byłby pierwszy element mojej diagnozy. Dziś dominuje zafascynowanie rzeczami a nie osobami.

B.M.: *Dlaczego?*

M.G.: Albowiem organizuje się relacje między ludźmi opierając się wyłącznie na porządku sprawiedliwości.

B.M.: *To źle?*

M.G.: Tak, dlatego że porządek sprawiedliwości jest regulowany prawem, a to stanowi w istocie rozdzielanie rzeczy i wymaga wprowadzania sankcji i to różnych: fizycznych psychologicznych i tak dalej, co wywołuje konflikty. Dalej, przewyciężenie konfliktów dokonuje się za pomocą systemu nagród

i kar. To z kolei prowadzi do tego, że ludzie są sobie obcy.

B.M.: *W jakim sensie obcy?*

M.G.: Dobro drugiej osoby staje się mniej ważne niż przydzielanie jej różnorodnych dóbr lub korzyści także ekonomicznych. Kierowanie się nagrodą i karą stało się w całej kulturze zasadą układania stosunków między ludźmi. Dotyczy to też teologii, a więc teorii kształtowania więzi człowieka z Bogiem. Taka perspektywa przestaje być fascynująca.

B.M.: *Dla kogo?*

M.G.: Dla człowieka. Bowiem ów system jest zbyt ubogi.

B.M.: *Pan Profesor często odnosi się do sfery kultury rozumianej jednak bardzo oryginalnie. Konkretnie, jak Pan pojmuje kulturę? Jej rolę, charakter?*

M.G.: Człowiek jest twórcą kultury to oczywiste.

B.M.: *Ale także jej odbiorcą konsumentem.*

M.G.: Naturalnie ja uprawiam filozofię rzeczywistości, która ułatwia kształtowanie się humanizmu, uczestniczy w doniosłości – nazwijmy to uczenie – faktu człowieka, który najwyższe ludzkie wartości umie rozpoznawać i uznać oraz tworzyć z nich dominujący nurt w kulturze. Człowiek jest twórcą kultury. Mówiliśmy już o tym. Tworzy bowiem dzieła i dziedziny, wyrażające jego życie duchowe, wywołane rozumieniem rzeczywistości i wszystkimi nawiązanymi relacjami, których jest przyczyną lub odbiorcą. Podkreślam: człowiek nie stwarza, lecz tworzy, bo stwarzanie jest według mojej wiary i wiedzy czymś, co przysługuje tylko Bogu.

B.M.: *Dosyc to ogólnikowa definicja i jej uzasadnienie.*

M.G.: Kultura jest zapisem tego, czym ludzie żyją, a także – poprzez zapis – ukształtowanym myśleniem i decydowaniem o swoim losie. Stąd osobowość i psychika są kulturowe. Wybronięnie prawidłowych zachowań opiera się dziś na prawniczo zorientowanej kulturze nagród i kar.

B.M.: *Prawidłowych, to znaczy jakich?*

M.G.: Zgodnych z tym, kim jest człowiek jako osoba i zgodnych z realnymi bytami, a nie wytworami. To przeciwstawienie się aktualnie obowiązującej kulturze jest heroizmem.

B.M.: *Czy tylko to? I czym jest dla Pana heroizm?*

M.G.: Jest wiernością temu, co prawdziwe i dobre. Jest naszą wolnością. Nie chodzi o to, co mi podpowiada wyuczona skala wartości. Nie jest ani wyłącznie wyborem, ani zależnością od czegokolwiek. Wolność wyraża się w miłości, która nie podlega prawu, czy systemowi nagród i kar.

B.M.: *Prawda, wolność, dobro, nadzieja, miłość... Czy nie obracamy się w obrębie szlachetnych słów – zakłęcz?*

M.G.: To Pan mi narzuca interpretację ideologiczną i kulturową. Miłość jest zachowaniem się osoby, a nie zadaniem. Dlatego też w teologicznej warstwie kultury wskazuje się nie na teorię religijną, lecz na osobę Chrystusa i – ukazuje się miłość jako służenie ludziom.

B.M.: *Czy wobec tego ludzie innych wyznań są skazani na brak tak pojętej miłości?*

M.G.: Dobre pytanie. Może się Pan zgodzić z moją odpowiedzią lub nie, od-

powiadam wszakże – tak! Są skazani na brak takiej miłości. W tej kwestii mam stanowczy pogląd. Z nieskończonym Bogiem może się jedynie spotkać ograniczony człowiek – tylko w osobie Jezusa. Tam, gdzie go nie ma, czyli w innych religiach – nie może się pojawić bezpośrednia więź człowieka z Bogiem.

B.M.: *Autor ponad 20 książek i kilkuset tekstów o tematyce religijnej i filozoficznej, Profesor ATK, uczony europejskiego formatu, obdarzony wielkim autorytetem... Ale skąd Pan to wie? Skąd ta pewność?*

M.G.: Profesor tym się powinien charakteryzować, że na czymś musi się znać i potrafić tę wiedzę przekazać uczniom. Po drugie, to Kierkegaard dramatycznie ukazywał, iż nieskończoność Boga niszczy skończoność człowieka. Tę trudność uchyła bosko-ludzka osoba Chrystusa.

B.M.: *Wróćmy do sytuacji duchowej współczesnego człowieka. Co się z nami porobiło? Skąd tyle rozterek, załamania, lęków, często tragedii?*

M.G.: Tak zwana kondycja ludzka zależy od tego, co się dzieje w kulturze. Źródłem dramatów jest kształtowanie swojego losu w obszarze prawa i sprawiedliwości, a nie miłości. Znaczy to, że szukam uwolnienia od lęku w osobach, które są moim prawdziwym domem, nie zaś w rzeczach, bo one wyzwalają chciwość, zachłanność, oszustwo, kradzieże, często brutalną przemoc. Nigdy nie dopuści się tych nieprawości ktoś, kto naprawdę kocha drugiego człowieka.

B.M.: *Proszę wybaczyć, ale wciąż odnoszę wrażenie, iż miłość jest Pańską obsesją, a może nawet mrzonką.*

M.G.: Nie! To program życia, wyraz światopoglądu i podstawa mojej nauki. W moim rozumieniu miłość ma postać dobroci, wybaczenia, cierpliwości, nieustannego dowartościowywania człowieka. Ukazuje nas we właściwym, lepszym świecie, co jest ogromnie wychowawcze. I dlatego wprowadza nas w dom, w którym mam ochotę być prawnym człowiekiem.

B.M.: *Czy tego można się nauczyć?*

M.G.: Tak, bo są cnoty sprawności, których nabywa się w toku życia. A sprawność? Jest skutkiem naszej relacji do czegoś. Może to być dobro albo zło. Ja proponuję dobro.

B.M.: *A zło? Czyż nie jest również wpisane w ludzki byt?*

M.G.: Znowu dobre pytanie. Zło – nie, gdyż jest brakiem dobra, natomiast dobro jest cechą każdego ludzkiego bytu. Polega na wywoływaniu zachowań życzliwych i wprowadza w perspektywę nadziei.

B.M.: *Nie za dużo, Profesorze, tego optymizmu?*

M.G.: Proszę Pana, codzienne, trudne życie trzeba chyba sytuować w odniesieniu do tego, co słuszne i dobre, a nie fałszywe. Pustka, poczucie zagrożenia, lęk, smutek, martwica uczuć, utrata sensu życia... Jeżeli otacza nas ciemny świat, to trzeba zapalić choinkę. Robimy przecież tak codziennie o zmierzchu z lampą. Robimy to też w obszarze moralności. Po to jesteśmy ludźmi, a nie drzewem, żeby uniknąć wichrów i deszczów. To nie ucieczka. Chcę tylko odpędzić chmury i być wciąż w słońcu.

B.M.: *Widzę w tym raczej ładną metaforę. Przecież istnieje jakiś katalog moralności czy wartości bez względu na*

wyznaną wiarę i system filozoficzny. Dlaczego tracimy wrażliwość na drugiego człowieka? Może dlatego, że sami dla siebie przestaliśmy być wrażliwi i odpowiedzialni – za słowa i czyny. Przecież zanik uczuć stał się już faktem, więc „przebywanie wciąż w słońcu” jest tylko jeszcze jednym pobożnym życzeniem?

M.G.: Szansą człowieka jest drugi, kochający nas człowiek, a z tego wynika miłość, i prawda, i dobroć. Dodajmy, że chronienie tych wartości to właśnie humanizm. I taka też jest rola zarówno humanistyki, jak i kultury: służyć człowiekowi. Aby swoimi działaniami rozwijał i wyrażał swoje rozumienie, aby uzyskując mądrość i obdarowując dobrocią mógł także służyć ludziom. Służyć w takiej pełni, że może wreszcie współczesny świat stanie się miejscem, w którym bez przeszkód rozbrłyśnie dostojeństwo i godność człowieka. Innymi słowy, trzeba dobrze przypatrzeć się całej rzeczywistości, w jej jasnych i ciemnych barwach i zobaczyć w niej zasady szczęścia. Tego trzeba się uczyć.

B.M.: *Ścisłej – czego?*

M.G.: Poznawania bytów. I konieczność tego, co one proponują, zwłaszcza bytu pierwszego – Boga. To jest porządek wiedzy, który – moim zdaniem – powinien znać każdy, także człowiek niewierzący. Wiara natomiast jest inną, osobistą więzią z Bogiem, a nie tylko wiedzą o nim. Wspominał Pan i pewnie słusznie, o rozpadzie uczuć. To, co cenię może być zgodne z rzeczywistością, nie może pochodzić z dowolnych pomysłów.

B.M.: *Uciekamy jednak od rzeczywistości, od namysłu nad własną egzystencją wewnętrzną. Dokąd? Często donikąd.*

M.G.: Uciekamy w strefę nierealnych marzeń jako pewnych konstrukcji myślowych. One zawsze się rozwalą, gdy kwestionuje je rzeczywistość. Z drugiej strony, nie zgadzam się z opinią, że umierają wartości elementarne, prawdziwie ludzkie. Trzeba być im tylko wiernym. Wbrew wszystkiemu.

B.M.: *Lecz sam Pan Profesor, często pisze o niepokojącym zjawisku, jakim jest ucieczka od pracy. To też wartość, motor naszego życia.*

M.G.: Oczywiście. Jeśli pracę traktuje się tylko jako wytwarzanie rzeczy, to w miarę możliwości trzeba od niej uciekać i podjąć pracę w jej właściwym, moim zdaniem, znaczeniu: stosunku człowieka do kształtowania osobowych sprawności.

B.M.: *Nie zawsze się to udaje. Nie zawsze jest możliwe.*

M.G.: Mnie się zawsze udaje.

B.M.: *Ale Pan Profesor, to nie wszyscy...*

M.G.: Jest nas więcej, znacznie więcej niż się powszechnie sądzi, a świadczy o tym choćby fakt, że przy każdej choince gromadzą się najbliżsi – kochający i kochani – a wśród nich zawsze Chrystus w Boże Narodzenie. Najpełniej umiejący kochać.

B.M.: *A po świętach wszystko to ulatnia się.*

M.G.: Nie, jeżeli będziemy stale chronić wiarę i wiedzę. I nikt za nas tego nie zrobi.

B.M.: *Jest pewna recepta: heroizm.*

M.G.: No właśnie. Heroizm to wierne trwanie przy innych ludziach, co pozwala mi przetrwać tęsknotę i cierpienie, nie poddawać się rozpacz, budować w sobie nadzieję, być po stronie prawdy i dobra. Heroizm jest dosłownie

wiernością prawdzie i dobru. W gruncie rzeczy jest czymś zwyczajnym: pracą dla siebie i dla innych ludzi. Jest służbą. Gdy umiemy rozpoznawać prawdę, trafnie wybierać dobro i miłość, to nie jest on trudny. Jest naszym codziennym zachowaniem. Ujęty w prostych słowach, heroizm jest kierowaniem się w życiu rozsądkiem i dobrocią, rozumieniem – wielokroć tu przeze mnie przywoływanej – prawdzie i wyborem dobra. Gdy pominiemy siebie, gdy niczego dla siebie nie oczekujemy służąc ludziom miłością, wiarą i nadzieją, ta wierność nie sprawia kłopotu.

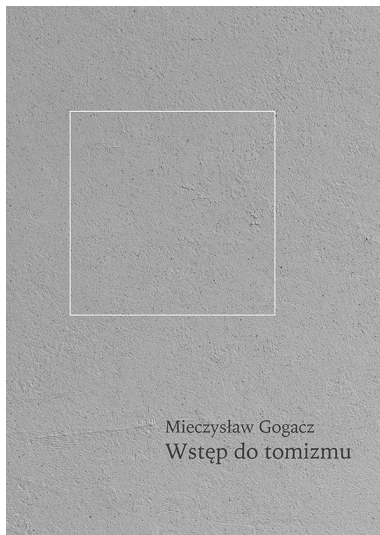
B.M.: *Czyli nie ma ucieczki od heroizmu tak rozumianego, chociaż nie sądzę, że jest to postawa i „lekcja” łatwa i prosta?*

M.G.: Jest, jeżeli uciekamy od tego, o czym wyżej wspomniałem. Ale i nie jest. Przebywanie w błędzie i zła niszczy człowieka, więc wraca on do prawdy i dobra. Jediną przeszkodą w osiągnięciu heroizmu jest miłość siebie – zawsze nierozsądna. Jedyne miłość, której nie warto realizować. Prawidłowy rozwój moralny polega na nieustannym dążeniu ludzi do wewnętrznego ładu. Heroizm to osiągnięcie rozumnych celów. Ład moralny odnosi się oczywiście i do człowieka i do społeczeństwa.

B.M.: *Jakich celów?*

M.G.: Dobrych. Dobrych wtedy, gdy służą człowiekowi, dlatego że jest człowiekiem. Egoizm jest więc brakiem umiejętności służenia ludziom. Jest społecznie szkodliwy, ale o tym długo można by mówić... W każdym razie życzę Czytelnikom odnalezienia wspólnego domu filozofii. I zapraszam do tego domu.

B.M.: *Dziękuję Panu Profesorowi.*

Mieczysław Gogacz

Wstęp do tomizmu

do druku przygotował
Artur Andrzejuk

Warszawa 2024

Książka ta jest w swej istocie wstępem do całej filozofii realistycznej i nie da się jej porównać z żadną z dotychczasowych książek prof. Gogacza, ani z inną książką, dostępną na rynku, a będącą wstępem do filozofii. Profesor bowiem pisał inaczej, a mówił inaczej. Od czytelnika wymagał przygotowania i skupienia, słuchacza skłaniał do uwagi, ale niejako prowadził za rękę. *Wstęp do tomizmu* stara się realizować obie te perspektywy, ze zdecydowaną wszakże przewagą drugiej.

Książka zawiera dwa zespoły zagadnień. Pierwszym z nich jest historyczne dojście do tomizmu i sam tomizm jako myśl św. Tomasza z Akwinu. Drugi zespół zagadnień stanowi relacja tomizmu do innych, współczesnych kierunków filozoficznych (np. marksizmu, egzystencjalizmu, czy pozytywizmu i neopoztywizmu lub egzystencjalizmu).

Pomimo wyraźnej deklaracji tomistycznej, Autor rzetelnie przedstawia i omawia różne orientacje filozoficzne, skupiając się na analizie ich punktów wyjścia. Można nawet powiedzieć, że Mieczysław Gogacz uprawia filozofię jako analizę owych punktów wyjścia, zostawiając słuchaczowi ostateczny ich wybór, choć sam Profesor preferuje realizm teoriopoznawczy i pluralizm ontologiczny w wersji tomistycznej.

Filozofia klasyczna jest w tej perspektywie wciąż aktualną i atrakcyjną propozycją uprawiania filozofii, zwłaszcza obecnie, w czasach kryzysu myślenia orientowanego prawdą. Tomizm jako kontynuacja myśli filozoficznej Tomasza z Akwinu, mieści się jak najbardziej w klasycznym stylu filozofowania. Książka *Wstęp do tomizmu*, jest zatem niezwykle interesującym studium dziejów myśli filozoficznej z perspektywy tomizmu i niejako oczami Akwinaty.

Wydanie książki dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury.

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Nota o Autorach

Izabella Andrzejuk – dr, wykładowca filozofii w Akademii Białskiej im. Jana Pawła II w Białej Podlaskiej, członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego, Polskiego Towarzystwa Pedagogiki Filozoficznej oraz redakcji „Rocznika Tomistycznego”. Jest autorką ponad osiemdziesięciu artykułów o tematyce filozoficznej. Jej zainteresowania naukowe koncentrują się wokół historii filozofii (arystotelizm, tomizm, filozofia polska), etyki, klasycznej teorii człowieka, filozoficznych podstaw mistyki. Napisała książkę pt. *Filozofia przyjaźni. Tomasz z Akwinu* (Warszawa 2007), (wspólnie z Arturem Andrzejukiem) *Tomasz z Akwinu jako etyk* (Warszawa 2021) oraz *Od etyki Arystotelesa do filozofii moralnej Tomasza z Akwinu*, (Warszawa 2021).
Nr ORCID: 0000-0002-4961-2580

Artur Andrzejuk – prof. dr hab., prof. zwyczaj. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, na którego Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej kieruje Katedrą Historii Filozofii. Przewodniczący Naukowego Towarzystwa Tomistycznego, redaktor naczelny Rocznika Tomistycznego. Autor szeregu publikacji z zakresu filozofii i teologii średniowiecznej, tomizmu, etyki i klasycznej filozofii człowieka. Interesuje się filozofią bytu, antropologią filozoficzną i etyką. Jest uczniem (i następcą na Katedrze) Profesora Mieczysława Gogacza.
Nr ORCID: 0000-0002-7926-4070

Mieczysław Gogacz (1926–2022) – prof. zw. dr hab., profesor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (dawnej Akademii Teologii Katolickiej). Stworzył konsekwentną odmianę tomizmu egzystencjalnego. W jego ramach broni teorii aktu istnienia i zasady niesprzeczności, tezy o odrębności i wewnętrznej jedności jednostkowych bytów oraz wynikającego z tych twierdzeń realizmu i pluralizmu bytowego. Zaproponował szereg doprecyzowań w dyscyplinach filozoficznych, takich jak filozofia bytu, antropologia filozoficzna, etyka i pedagogika. Formułował podstawy etyki zawodowej lekarza, żołnierza, funkcjonariusza Straży Granicznej; wykładał te etyki na AM, WAT i UW. Uczestniczył w debatach publicznych na temat

ochrony życia, etyki zawodowej, racji stanu, polityki kulturalnej i naukowej państwa. Wykaz publikacji M. Gogacza obejmuje prawie 1 000 pozycji.
Nr ORCID: 0000-0003-0517-0781

Jacek Grzybowski – ks. dr hab., prof. uczelni na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz wykładowca na Papieskim Wydziale Teologicznym w Warszawie. Autor książek i artykułów naukowych z dziedziny filozofii polityki, filozofii kultury i historii filozofii. W swoich pracach podejmuje problematykę filozoficznych inspiracji i źródeł współczesnych zagadnień kulturowych i cywilizacyjnych. Opublikował: *Byt, tożsamość, naród. Próba wyjaśnienia formuły „tożsamość narodowa” w perspektywie metafizyki* (Kęty 2012); *Mysł filozoficznie – myśl politycznie! Analiza i ocena historycznokulturowych racji filozofii polityki* (redakcja, Warszawa 2013); *Cosmological and philosophical world of Dante Alighieri. The Divine Comedy as a medieval vision of the universe* (Frankfurt am Main 2015). Od 2020 roku jest biskupem pomocniczym diecezji warszawsko-praskiej.
Nr ORCID: 0000-0001-7814-6825

Sebastian B. Kawka – mgr filozofii związany z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim od 2015 roku. Pierwsze szlify filozoficzne pobierał u ks. prof. dr hab. Andrzeja Maryniarczyka, a następnie u ks. dr hab. Tomasza Dumy. Magisterium uzyskane na podstawie pracy pt. *Rozumienie metafizyki w Encyklopedii Britannica w świetle siatki metafizycznej M. A. Krąpca*. Obecnie pracuje nad doktoratem (*Rozumienie istnienia u Ibn Siny i św. Tomasza z Akwinu*). Opublikowane artykuły: *Metafizyka w Encyklopedii Britannica*, w: „Człowiek w kulturze” 34 (2024) 1, s. 209-237; Kawka S., Pechcin K., *25-years Anniversary of the Bilateral Relations Poland – Saudi Arabia*, Ambasada RP w Arabii Saudyjskiej, Riyadh 2020. W badaniach przede wszystkim zajmuje się zagadnieniami z pola metafizyki oraz historią filozofii starożytnej i średniowiecznej. Dodatkowo interesuje się filozofią świata islamu.

Wojciech Kilan – dr, asystent w Zakładzie Filozofii Człowieka i Kultury Uniwersytetu Wrocławskiego, członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego, Polskiego Towarzystwa Filozoficznego oraz Pracowni Badań nad Światem Przeżywanym. Zainteresowania naukowe: filozofia klasyczna (arystotelizm, tomizm), etyka cnót, filozofia społeczna, filozofia analityczna,

fenomenologia. Obronił rozprawę doktorską pod tytułem: *Tomistyczna etyka działań śmiertelnych państwa*.

Nr ORCID: 0000-0003-1507-1787

Michał Kłósowski – mgr teologii, doktorant w Kolegium Filozofii i Teologii Szkoły Głównej Mikołaja Kopernika. Interesuje się relacjami nauka-religia, filozofią i teologią Tomasza z Akwinu oraz tomizmem biblijnym; ostatnio opublikował: *The Theodicy Challenge and the Intelligibility of the World*, 2023. Kieruje pracami Ośrodka Liturgicznego *Mysterium Fidei*, działającego w ramach fundacji *Pro Futuro Theologiae*. Wikariusz w parafii pw. św. Maksymiliana Kolbego w Grudziądzu.

Nr ORCID: 0000-0001-7900-5899

Bożena Listkowska – dr, adiunkt w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Ukończyła studia filologiczne na Wydziale Humanistycznym Akademii Bydgoskiej oraz studia filozoficzne na Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Doktorat nauk humanistycznych w zakresie filozofii otrzymała na UKSW w wyniku obrony rozprawy pt. *Łowiańskie modyfikacje tomizmu tradycyjnego w pracach ks. Piotra Chojnackiego*; wersja książkowa: *Tomizm otwarty Piotra Chojnackiego* (Bydgoszcz 2014). Prowadzi badania nad współczesną filozofią polską. Przedmiotami jej zainteresowań są w szczególności filozofia człowieka i metafizyka. Współredaktor serii książek: *Tomizm polski 1879–1918. Słownik filozofów*, *Tomizm polski 1919–1945. Słownik filozofów* i *Tomizm polski 1946–1965. Słownik filozofów*. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego.

Nr ORCID: 0000-0002-6635-5934

Henryk Majkrzak SCJ – doktor habilitowany teologii dogmatycznej, doktor teologii życia wewnętrznego i doktor filozofii człowieka, kierownik Sekcji Filozoficznej Polskiego Towarzystwa Teologicznego oraz członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego i Polskiego Towarzystwa Tomasza z Akwinu, miłośnik dzieł i nauczania św. Augustyna, św. Tomasza z Akwinu i innych doktorów Kościoła. Wieloletni wykładowca w Wyższym Seminarium Misyjnym Księży Sercanów w Stadnikach oraz w różnych uczelniach kościelnych Krakowa i okolic, współpracujący z wieloma czasopismami naukowymi, autor ponad 140 publikacji, w tym 18 książek. Swoją działalnością wspiera rodzinę, patriotyzm i pamięć o Żołnierzach Wyklętych, czyli Niezłomnych.

Jan Melzacki – mgr teologii, wikariusz w Parafii pw. Świętego Wojciecha Biskupa i Męczennika w Złotorii w Diecezji Toruńskiej. Otrzymał Złotą Nagrodę im. Profesora Mieczysława Gogacza za pracę magisterską pt. *Natura ciała Jezusa Chrystusa w świetle „Summy teologii” św. Tomasza z Akwinu*.

Konstanty J. Milancej – student filozofii na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Do jego zainteresowań należą historia scholastycznej filozofii naturalnej i metafizyki.

Nr ORCID: 0009-0000-9575-8217

Piotr Paweł Orłowski – dr nauk teologicznych zajmujący się w pracy badawczej etyką biznesu, przywództwem w kontekście myśli św. Tomasza z Akwinu oraz historią pielgrzymowania po Camino de Santiago. Jest współzałożycielem Fundacji Pro Futuro Theologiae i członkiem jej Rady. Jest organizatorem wymiany naukowej między polskimi i hiszpańskimi środowiskami naukowymi (m.in. między Uniwersytetem Mikołaja Kopernika a Uniwersytetem Navarry). Jest także przedsiębiorcą, współwłaścicielem i Prezesem Zarządu Nova Trading i Nova Metale oraz udziałowcem i Przewodniczącym Rady Nadzorczej Nicrometalu. Współtworzy Pracownię Tomizmu Biblijnego i Szlaku św. Jakuba przy Wydziale Teologicznym UMK w Toruniu. Jest autorem książki: *Tożsamość lidera i jego etyczna formacja z perspektywy traktatu św. Tomasza z Akwinu o rządach Bożych* (Toruń 2022).

Nr ORCID: 0009-0008-9390-3183

Dariusz Piętka – dr hab., pracuje na stanowisku profesora uczelni w Katedrze Metafizyki w Instytucie Filozofii UKSW. Autor monografii *Prawda i fałsz w filozofii języka Platona* (2011) oraz *Apagogeniczne argumenty Zenona z Elei w apologii Parmenidesa* (2017).

Nr ORCID: 0000-0003-3915-6232

Magdalena Płotka – dr hab., profesor uczelni w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Pełni funkcję dyrektora Instytutu Filozofii oraz przewodniczącego Rady Dyscypliny Filozofia. Jest ponadto z-cą redaktora naczelnego Rocznika Tomistycznego i członkiem Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Zainteresowania naukowe skupiają się wokół średniowiecznej

filozofii praktycznej, historii filozofii polskiej w XV i XVI wieku, paleografii łacińskiej oraz filozofii współczesnej. Jest autorką książek: *Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora* (Warszawa, 2013), *Filozofia jako praktyka. Myśl krakowskiego praktycyzmu w XV i XVI wieku* (Warszawa 2016) oraz *Tomasz z Akwinu o przyjemności* (Warszawa 2021). Publikuje w „Rocznikach Filozoficznych”, „Edukacji filozoficznej”, „Filo-sofiji”, „Roczniku Tomistycznym” i in.

Nr ORCID: 0000-0002-6993-2178

Marek Porwolik – dr hab. prof. uczelni Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Także magister teologii, magister matematyki, kapłan archidiecezji katowickiej. W swoich badaniach naukowych zajmuje się zastosowaniem metod formalnych w filozofii i w teologii. Szczególnym przedmiotem jego zainteresowań jest w tym obszarze dorobek tzw. Koła Krakowskiego i prace o. Józefa Marii Bocheńskiego. Interesuje się również zagadnieniem genidentyczności oraz zagadnieniami z zakresu podstaw matematyki.

Nr ORCID: 0000-0002-8091-7446

Jacek Rutkowski – ukończył studia magisterskie z matematyki, filozofii i uczenia maszynowego na Uniwersytecie Warszawskim. Interesuje się filozofią średniowieczną, głównie wiktorynami, św. Tomaszem z Akwinu i mistyką franciszkańską, pracę magisterską z filozofii napisał o teologii symbolicznej św. Bonawentury. Zawodowo zajmuje się sztuczną inteligencją. Pracuje jako inżynier przetwarzania języka naturalnego w Samsungu. Pisze też artykuły w „Nowym Państwie” o konsekwencjach idei filozoficznych dla życia społecznego.

Nr ORCID: 0009-0001-6625-3970

Antoni B. Stępień – prof. zw. dr hab., emerytowany profesor Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Głównym przedmiotem jego zainteresowań filozoficznych są trzy dyscypliny: teoria poznania, metafizyka i estetyka. W teorii poznania podejmował: fenomenologiczną analizę deskrypcyjną, dyskusję ze sceptycyzmem oraz obronę możliwości wiedzy koniecznej dotyczącej świata. Jego teorię poznania określa się mianem fundacjonalistycznej, maksymalistycznej i realistycznej. W metafizyce argumentuje za pochodnością świata od bytu absolutnego, osobowego, nieskończonego, wszechwiedzącego, wszechmocnego i nieskończenie

dobrego; za odrębnością substancjalną człowieka w stosunku do innych bytów, w tym za niematerialnością najważniejszych działań umysłu ludzkiego oraz za istnieniem wolnej woli. Tezy te skłaniają go do uznania, że sens życia ludzkiego wykracza poza istnienie w świecie materialnym w takiej formie, w jakiej go teraz znamy. W stosunku do swego stanowiska filozoficznego używa określenia: „tomizm egzystencjalny w niektórych sprawach fenomenologizujący”. W estetyce podlega wpływowi fenomenologii w wydaniu Ingardena, a szczególnie – aksjologii fenomenologicznej. Jest autorem takich prac jak: *Wstęp do filozofii* (5 wydań); *Elementy filozofii*; *Wprowadzenie do metafizyki*; *O metodzie teorii poznania*; *Propedeutyka estetyki* (2 wydania); *Zagadnienie punktu wyjścia w filozofii. Teorie relacji: filozoficzne i logiczne*; *Studia i szkice filozoficzne* (3 tomy).

Michał Zembrzusi – dr hab. nauk humanistycznych w dyscyplinie filozofia, profesor uczelni na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, związany z katedrą Historii Filozofii. Na UKSW ukończył filozofię i teologię. Jest autorem wielu książek (m. in. *Od zmysłu wspólnego do pamięci i przypominania*, *Koncepcja zmysłów wewnętrznych w teorii poznania św. Tomasza z Akwinu*, *Filozofia intelektu. Tomasza z Akwinu koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego*) i artykułów naukowych. Współredagował wiele publikacji w serii „Opera Philosophorum Medii Aevii”. Jest tłumaczem łacińskich tekstów filozoficznych (m.in. *Komentarz do „O pamięci i przypominaniu” Arystotelesa*, *Komentarz do „De hebdomadibus” Boecjusza*, *Kwestia o substancjach duchowych*). Pełni funkcję zastępcy przewodniczącego Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Interesuje się problematyką metafizyczną (dobro i byt), epistemologiczną (intelekt i pamięć), etyczną (mądrość i roztropność) oraz antropologiczną (dusza i nieśmiertelność) w starożytności i średniowieczu.
Nr ORCID: 0000-0003-4647-479X